

מערך המו"פ
המנהל הפדגוגי,
משרד החינוך

מהדורה חמישים ואחד

29.07.2021
כ' אב תשפ"א

צוות המערכת
אלון שורץ, ריבי ארצי, ד"ר איריס פינטו,
רקפת גלבוע, נעמה כהן, ענבל לוור

👁️ זמן קריאה 60 שניות

אמ; לק הוא ביטוי סלנג באינטרנט, ראשי תיבות של "ארוך מדי; לא קראתי".

שימוש רב נעשה בו על מנת להציג את חוסר רצונם של הקוראים להתאמץ בקריאה ובקשתם ל**תקציר הדברים**.

סקופ הוא מונח בעיתונאות המציין ידיעה חדשותית מקורית, **חשובה**, **מפתיעה** או מרעישה שנחשפה באופן בלעדי על ידי גורם עיתונאי כלשהו.

מדובר בחדשות אשר סביר להניח שיעניינו מספר רב של אנשים ועשויות להיות כאלו המלמדות על **הבט חדש** לגבי אירוע חדשותי אשר ידוע זה מכבר

scope הוא **תחום**, אזור הנמצא בתוך גבול מוגדר מסוים מוחשי או תיאורטי כמו תחום ידע - ובמקרה שלנו, **חינוך**.

לטובת המצטרפים החדשים, ברזכים הבאים!

על כן **סקופ**

מגזין קצר וחדשני בתחום החינוך

**”אתה יכול לראות יותר בעיר הגדולה,
אבל לשמוע יותר בעיר הקטנה” ז’אן קוקטו**

**זה עניין של קנה מידה.
אם זה פירור אחד או ערימה, אם זה
ילד שקט אחד או כיתה שלמה, אם
מכונית אחת תקולה או פקק של מאה.
אם מדובר במקרה אחד או תופעה.
כשזה אחד היחס יהיה נקודתי, אך
כשמדובר בקבוצה – גדולה יותר או
קטנה – כבר נדרשת אנרגיה שונה.**

**איפה הבית שלך נמצא? וסביבך, מה
נראה? זה שכן או עץ? בטון? חלון? ...
ובקו הרקיע, רואים את השקיעה? או
עוד מגדלים בבנייה?
וברחוב, בזמן הליכה, תעבור שכנה?
או שהיא יושבת במכונית שחלפה?**

**מדובר בגליון על עירוניות.
עירוניות וחינוך.
עירוניות – צורת המגורים הנפוצה
בעולם, שרק תלך ותגבר, ושיש לה
השפעות רבות – סביבתיות, כלכליות,
תרבותיות, חברתיות, פוליטיות... וכן,
גם חינוכיות.**

**יש לי הצעה: קראו אותו כאילו מדובר
בגליון על 'סביבות למידה'; מוזמנים
לשלב בדעתכם גם את 'למידה לאורך
החיים' – כי אולי הם בעצם מקבץ של
העולם שבו אנו חיים, משקפיים
אחרים על צורות חיים והתפתחות
של ילדים.**

קריאה מהנה וסופ”ש נעים, אלון.

*בלחיצה על הסמל
תעברו חזרה לפה

מה זה?

מה מתרחש בעיר הזו?

הנושא השבועי

מה זה בכלל?

כל כותרת היא קישור
לעמוד המתאים

הכל בה בריכוז גבוה

רוחש לו בשבילי למידה נסתרים.

כי העיר היא חיים

בין אנשים ובין מבנים,

שיכולים להפוך למרחבים חינוכיים.

אז כדאי לצאת בה למסע מופלא

בטביעת רגל סביבתית קטנה..

היא מתחדשת, מתעוררת, עדכנית,

צומחת מכל הכיוונים.

חיה במהירות, דורשת שינויים,

מציעה הזדמנויות ושימושים מגוונים -

שאת הדמיון הם מציתים...

לעתיד אורבני המשנה אורחות חיים

Urbanism

עירוניות

מה את.ה יותר?

עכבר העיר או

עכבר הכפר?

אולי בכלל

שועל חינוך?

לחצו להצטרפות

ערוץ חדש לסק;ופ

ליצורים סקרנים
ורעבים להזדמנויות

עירוניות / אורבניזם (Urbanism)

ד"ר איריס פינטו

עיר – דפוס התיישבות אנושי, המאופיין בריכוז גבוה של אוכלוסייה ליחידת שטח ביחס לצורות התיישבות אחרות. עיור הוא תהליך בו אוכלוסייה מיישובים כפריים עוברת לסוגים שונים של התיישבות עירונית.

העיר מהווה מרכז כלכלי, תרבותי ודתי לסביבתה, וחלק גדול מתהליך התפתחות מוסדות, כמו בתי משפט, חוק וחוקה, בנקאות, גילדות של מומחים, ספריות, אוניברסיטאות וכיוצ"ב, נקבע בערים. לעיר בסיס כלכלי המושתת לרוב על מסחר, שירותים, מלאכה ותעשייה, והיא מקיימת שלטון מקומי המחוקק חוקים מקומיים, ומספק שירותים ותשתיות לתושביה.

לכל עיר אורחות חיים משלה הנובעים מהקשרים בין תושבי העיר לסביבה הבנויה בה הם חיים, וניתן לראות בערים שונות התפתחות של סלנג/ביטויים שרק בני המקום מבינים.

חינוך עירוני

העולם עובר כיום את גל העיור הגדול ביותר בהיסטוריה האנושית, עם למעלה ממיליון אנשים העוברים לערים מדי שבוע ברחבי העולם.

ב-2008, אוכלוסיית הערים העולמית כללה כ-3.4 מיליארד בני-אדם, שהיוו כמחצית מאוכלוסיית העולם. עד שנת 2030 היחס יהיה 2/3. בין אם נרצה בכך ובין אם לא - נבנה! ואף נבנה זאת "תנופת בנייה".

מקשיבים לזה

לומדים על זה

חיים את זה

התרחשות עירונית

נעמה כהן, מערך המו"פ

לכתוב על 'עיר' זה קצת כמו לכתוב על החיים עצמם. היא כוללת כל כך הרבה רבדים, שקצרה היריעה מלהכיל. ובכל זאת, אם צריך לזקק – אבחר בתכנון, כי כמו החיים עצמם, גם העיר, כשהיא מאורגנת נכון – מאפשרת חיים רצויים.

אבל מה זה אומר? שהעקרונות אותן נכניס לתכנית הם אלו שינחו את שאר החלקים בתוכה: הערכים (למשל עידוד קהילתיות או פעילות גופנית), המשאבים (טבע עירוני, ניצול שטחים), היעילות (תנועה, נגישות)

ובכל זאת, מה זה אומר?

אורח החיים שיווצר בעיר תלוי בתכנון שלה. זו אמת. אבל יש לה גם אחות – אמת נוספת. והיא, שהחיים והצרכים חזקים יותר מכל תכנית.

וכשיש צורך בקהילתיות – היא תיווצר, לא משנה באיזה מרחב עירוני. וכשיש צורך בשיפור הנגישות, כוחות החיים והאנשים ייצרו את הנגישות הזו.

קצת כמו ילדים, שימצאו את דרכם אל הנחשק גם כשאסור.

אז אולי בכל זאת יש אמת במשפט "החיים הם מה שקורה בזמן שאנחנו עסוקים בלתכנן אותם"? (ג'ון לנון)

ובכל זאת – כדאי שנתכנן טוב, הא?

מרוב בניינים לא רואים את העיר

ניהול מרחב חינוכי,

עיר או בית ספר

זה עניין מורכב.

עשינו סדר!

חדש במו"פ תכנים

מותאמים לניהול מרחבים

איפה גדלת?

משה בן דוד, בן דוד קאסוטו, אדריכלות לילדים ולנוער

המרחב העירוני: הרחובות, הכיכרות, הגינות, הפארקים ומבני הציבור היוצרים אותו – הוא "החיים עצמם", המציאות שבין "בועת המשפחה" ל"חממת בית הספר". זהו מרחב מסקרן, מלא במכשולים, אנשים ומצבים זרים, שטומן בחובו אפשרויות מגוונות למפגש, משחק ותנועה.

עצמאות היא מרכיב משמעותי בהתפתחות הילד: ילד עצמאי הוא ילד שמרגיש בטוח בעצמו ובסביבתו, ובעל תחושת מסוגלות ושליטה. ילד עצמאי מרגיש חופשי לבחור ולהתנסות, להיכשל, לנסות שוב ולהצליח, מבלי לחשוש מתגובת הסביבה או מחווית הכישלון. ילד עצמאי יכול לקבל החלטות לגבי עצמו ולנתב בתבונה את פעילותו.

המרחב העירוני הוא מרחב מפתח עצמאות – הוא מגביר את ההנעה והמוטיבציה הפנימית ללמידה עצמית, ולאורך זמן יכול לתרום להתפתחות בוגר המממש את עצמו, ותורם לקהילה ולחברה.

בבואנו לתכנן את המרחב העירוני עלינו לנצל הזדמנות זו, לטשטש את הגבול המדומה בין הלימוד בבית הספר והלמידה "האמיתית" במרחב העירוני, ולתכננו כך שיאפשר רכישה הדרגתית של מסוגלות להתנהלות עצמאית, כחלק מתהליך ההתפתחות והלמידה.

את השיר
'עיר מקלט'
אתם בטח מכירים.

ואת "עיר מפעל"?

מאפשרים מרחב חינוכי שיתופי

רינת אורן, יועצת פדגוגית, ארגונית ואסטרטגית למיקסום מערכות ותהליכים חינוכיים ברשויות מקומיות ובבתי ספר

איך חזון חינוכי ומרחב עירוני מתמזגים, כשרשויות מתמודדות עם דרישה הולכת וגוברת של הורים להחליט מה תהיה מסגרת החינוכית של ילדיהם, וכשבמקביל מנהלי מחלקות חינוך רוצים לקדם את החינוך ברשות שלהם?

מתעדכנים במגמות ולא מפסיקים לשאול ולהיות קשובים לבקשות ההורים לקבל מגוון חינוכי 'אחר'.

מחליטים על בסיס נתונים מתכננים אשכולות בתי ספר לבחירה, בהתאם למבנה טופולוגי/רשותי/שכונתי.

מייצרים שותפויות בין ועם קהילת ההורים, הצוותים החינוכיים ונציגי הציבור.

שומרים על גמישות מחשבתית מחליטים על מה מותרים, ומהי ליבת החזון עליה שומרים.

מייצרים שקיפות מנגישים מסרים ברורים: למגוון לקוחות ובעלי עניין, ובמגוון ערוצי תקשורת.

מדייקים את לוח הזמנים לא ממהרים, אבל גם לא מתמהמהים.

כל אלה מבטיחים מנגנון רשותי המקדם תרבות של מרחב חינוכי שיתופי, שמחזק את אמון התושבים במערכת החינוך העירונית, מעלה את שביעות הרצון והופך כל בעיה להזדמנות.

"כי המרחק בין 'האי אפשר' - לאי אפשר, הוא המרחק בין 'סתם' אדם - לאדם מאושר" (ענבל

רשויות
עושות
בית ספר

”חלום שחולמים לבד, הוא רק חלום.

חלום שחולמים יחד, הוא מציאות” ג'ון לנון

אסיף איזק, ראש המועצה האזורית חוף הכרמל

משפט זה מוביל את העשייה ואת תפיסת הניהול הציבורי במועצה, הדוגלת בתכנון לטווח ארוך, בשותפויות ובעבודה המבוססת על תכנון שיטתי וסדור. התכנית האסטרטגית שיצרנו יחד למערכת החינוך, מבוססת על עקרונות היוצרים פדגוגיה רשותית אחת:

העלאת הפל"א (פיתוח למידה אקטיבית) והורדת המע"מ (מבוגר עומד מדבר)

יצירת גש"רים (גמישות, שוויון הזדמנויות, רב גוניות) בלמידה ובחיבורים שבין מסגרות וקהילות

מגוון אפשרויות והזדמנויות לשילוב דרכי הוראה ולמידה, המבוססים על מרחבי החינוך הרבים הקיימים ברשות, כבוד לשותפים ושותפויות בקהילה.

עקרונות אלו עומדים ביסוד תכנית 'מסורת חוף הכרמל' – שרואה את המועצה כולה ככיתה אחת גדולה ושיתופית, ומתבססת על משאבי הטבע והקהילה הייחודיים לרשות, על התרבות וההיסטוריה שלה. המועצה מקדמת מגוון מהלכים למימוש התכנית, כמו סל מועצתי מסובסד לשימוש במתקנים ובאתרים לצורך למידה משמעותית, קידום תכניות חינוכיות בקהילות השונות, מערך הסעות תומך ועוד. אני מאמין שזהו מסע מופלא, שישנה את חייהם של ילדי המועצה, צוותי החינוך שלה וכלל תושביה.

מסתבר שהחיים בעיר הרבה יותר אקולוגית מהחיים בכפר, כיוון שטביעת הרגל הסביבתית של מי שחי בה קטנה יותר: אנשים בעיר מתדלקים פחות, ונוסעים באופניים/הולכים ברגל יותר, הם צורכים פחות קרקע ואנרגיה, ויש להם אפשרות תמידית למפגש אנושי ולשיתופי פעולה.

ואפשר גם להכניס את היער והטבע לעיר: לנטוע יערות מאכל במרחבים עירוניים, ליצור גינות בשכונה או בחצר הבניין המשותף, לגדל ירקות על הגג...

חדש, חדיש ומחודש

נעמה כהן, מערך המו"פ

בנייה חדשה היא "החלק הקל" בתהליכי העיור. התערבות באיזור עירוני מיושב, מדורדר מבחינה פיזית, חברתית או כלכלית, שמכוונת להפוך אותו לרקמה עירונית ערה ועדכנית - זה כבר סיפור אחר...

התערבויות אלו אינן חפות כמובן מאינטרסים כלכליים, חברתיים ופוליטיים, שכן ערכו של מרחב עירוני עולה גם באמצעות תמריצים כלכליים (ליזמים ולחברות) - כמו תוספת בנייה למגורים, הוספת שימושי קרקע, שיפור ושדרוג מערך התשתיות, חיזוק הכלכלה המקומית ועוד. חלק מהמורכבות בתהליכי 'התחדשות עירונית' נוגע, בין היתר, לתושבים ולמרקם החיים המתקיים בה - ולמדינה יש אחריות להתאים את השינוי הצפוי, כך שתושבי השכונה יוכלו לשמור על אורחות חייהם מבלי להיפגע.

סוגיה לדוגמה? בני ברק - אחת הערים הצפופות בישראל. ערך הקרקע בה, בשל מיקומה, הוא מהגבוהים בארץ. עם זאת, ולמרות הצורך הגדול בפתרונות דיור בעיר, ליזמים אין כדאיות לבצע בה תהליכי התחדשות עירונית. בעיר אין היתכנות לבנייה לגובה בשל שיקולים חברתיים וכלכליים (כמו עלות אחזקה של מעלית שבת - אחת או יותר), וכך נותרת העיר ללא התחדשות עירונית, עם צפיפות הולכת וגוברת, ועם יכולת מועטה של המדינה לעודד בה התחדשות.

🔗 ואיך הופכים כפר לעיר?

זה לא קורה סתם כך ביום בהיר.

עם תכנון נכון
המהפך סביר

צומח מלמטה - ומכה בשורשים

התחדשות עירונית מתרחשת במגוון דרכים - חלקן מבוקרות ע"י המדינה, וחלקן מתרחשות באופן טבעי, עקב מעבר של אנשים לסביבות חדשות:

חשבו על מצב בו קבוצת תושבים בעלי אמצעים מתחילה לקנות דירות שיכון, בשכונת מגורים שהתיישנה והדרדרה עם השנים... ופתאום - פרחים פורחים בגינה הציבורית, שביל הכניסה עובר שדרוג. לאט לאט מבצבצים להם אירועים מגניבים בשכונה, מבנים משופצים, חנויות שוות. אפילו החינוך "זוכה" להתערבות הורים.

איזה יופי!

אז זהו - שלא הכל פורח באדניות.

חיזוק אזור מגורים מדיר ממנו לעיתים תושבים חלשים.

התמריצים מושכים אוכלוסייה חדשה ובעלת אמצעים, שלעיתים תופסת את מקומה של האוכלוסייה הוותיקה, בתהליך כלכלי-חברתי שנקרא ג'נטרפיקציה: ככל שיותר ויותר אנשים מזהים את הפוטנציאל לרווח כלכלי ולחיים אלטרנטיביים, ועוברים לאזור, כך נדחקים ממנו התושבים הוותיקים, שלא מצליחים לעמוד בעלויות המחייה הצומחות בהתאם, ונאלצים "לפנות את מקומם" ולהתחיל חיים באזור אחר, שלא פעם הם מתקשים להתאקלם בו.

אנחנו במגזין חינוך, נכון?

אינטגרציה vs ג'נטרפיקציה

ספרייה עירונית

זה ברור, נכון???

אז זהו -

שגם היא השתנתה

רחשי העיר נעמה כהן, מערך המו"פ

קחו חיים במהירות גבוהה (בדיוק כמו זו שאנחנו חווים לאחרונה, במציאות המשתנה) ותוסיפו לה תהליכי תכנון איטיים ובירוקרטיים - ותקבלו מתכון לחוסר יכולת של עיר להתאים את התכנון שלה לצרכים בפועל.

מה עושים? במקום (או לצד) אסטרטגיה - טקטיקה!

יש לזה שם "עירוניות טקטית".
התערבויות קלות ומהירות לשינויים משמעותיים.

מזהים צורך עירוני (שבילי אופניים), שינוי רצוי (שיפור חווית ההליכה) או אפילו שיפור יזום (עידוד משחק במרחב העירוני) -

במקום לייצר תכנית שתצא לפועל במהלך מדיניות מורכב (ויקר!), משתמשים בחומרים זמינים ומבצעים את השינוי בהליך מהיר: במקום לסלול שביל לאופניים או לאנשים, צובעים מסלול; במקום חניה, יוצרים מקום למשחק וישיבה...

הבונוס - קל לרתום את התושבים לעשייה, לחשיבה ולביצוע; קל לשנות אם זה לא טוב; קל לשכנע את המערכת אם זה עובד מעולה.

מוכר לך?

צורך לשנות במציאות מהירה ומדיניות איטית?

זה גם

ממש מגניב!

"עירוניות טקטית" במרחב החינוכי?

(רמז אפשרי: עיר כמרחב חינוכי)

ליד ה..

אל תעצרו את העיר אני רוצה ללמוד

ריבי ארצי, מערך המו"פ

איך להשתמש בנכסים עירוניים לטובת למידה?

סריקה מה יש באזור של בית הספר.

מיפוי מבנים של אמנות, פיננסים, שירותים עירוניים וממשלתיים, פרקים וכו'.

חיבור בין הנכסים העירוניים לתכנים הפדגוגיים שאני רוצה ללמד:

ליד ה...ים

ליד ה...ספריה

ליד ה...אוניברסיטה

ליד ה...מוזיאון

ליד ה...דואר

ליד ה...שוק

ליד ה...קניון

ליד ה...נמל

ולא פחות חשוב – ללמוד גם מהדרך לליד ה...

גם לנצל את השטח וגם
לייצר עירוניות מוצלחת?

גם וגם

מסחר מגורים

באותם המבנים

עירוב

שימושים

מגוון צרכים בגבהים שונים

אפילו גני ילדים!

מה עוד בניינים מכילים?

איך יראו ערי העתיד?
ואיך הן יתפקדו?
ומה הקשר לחינוך?

דמיינו ילד שמגיע לבית הספר בהליכה
רגלית של 30 דק' מהכפר
או ילדה שמגיעה בהסעה מבית מרוחק...
ועכשיו דמיינו - ילד שבית הספר שלו
נמצא בקומה הראשונה של המגדל בו הוא
גר, ואור השמש לו זר
או ילדה שלומדת בכיתה היברידית
במרחב ורטיקלי עתידי...

איך זה משפיע על החינוך ועל הלמידה?
עוד נגלה ונדע.

ובינתיים - דמיינו עיר:
אפשר בעזרת לוח וגיר.
אפשר עם הילדים.
דמיונות פרועים בסוף מתגשמים.

מגמות המעצבות את החיים העירוניים

ד"ר איריס פינטו

ככל שאוכלוסיות עירוניות יגדלו, ערים עתידיות יתמודדו עם מגוון אתגרים חדשים הקשורים לתשתיות, שינוי אורחות חיים, שינויים דמוגרפיים וקיימות.

המחסור בשטח ועליית מחירי מ"ר בערים, מקדמים שלוש מגמות, שיעצבו את החיים העירוניים העתידיים:

מגורים משותפים כשירות - שילוב של מרחב פרטי וקהילתי. מתקני מגורים משותפים, שכוללים שירותי ניקיון, חללי עבודה משותפים, חדרי כושר, מסעדות וברים - ויוצרים תחושת קהילה. מקומות אלה מתאימים במיוחד לנוודים דיגיטליים, או לקשישים המעוניינים לצמצם את רכושם ולהשתחרר מהאחריות ומהעלויות של אחזקת בית.

מבנים היברידיים - חללים קיימים שמקבלים ייעוד שונה ומשתנה, ומאפשרים למקסם את השימוש בחלל, לחסוך באנרגיה ועלויות, וגם להקטין את הצורך בבנייה חדשה.

ערים עתידיות ממותגות - חברות פרטיות הופכות ליצרניות ערים. כשלערים ולממשלות אין את המשאבים לבנות ולתחזק מרחבים עירוניים, נפתח פתח לחברות ושותפויות ציבוריות-פרטיות, לבנות תשתיות, מיזמים ושירותים חדשים לערים, שיפתו אזרחים חדשים, משלמי מיסים, לעבור לגור בהן. חשוב לזכור שהפרטה עלולה להוביל למצב בו ערים ינוהלו כמו תאגידיים, וייצרו קהילות מגודרות, שיעצימו הפרדה חברתית.

עתיד אורבני

זו כל החוכמה!

שכל העיר תדע...

הפיצו את הסק;ופ

שלחו לנו את המילה

עיר

וקבלו הודעה להפצת קישור

ההצטרפות לסק;ופ

***קיבלתם לראשונה**

את המגזין ורוצים להצטרף

לרשימת התפוצה גם?

לחצו כאן.

מחברים רעיון לצלילים

רגע לקראת סיום

האזינו איתנו לשיר לקראת שבת.

לא נרדמת תל אביב

מילים, לחן וביצוע

דני

רובס

לחצו ותהנו...

זו לא סתם אגדה אורבנית....

כל הגליונות שלנו באמת כאן!

ובשבוע הבא...

טלסק;ופ פרוטופיה